

V nedávné době po nějakém čase upoutaly zraky sběratelů první modré oficiálně uznané výplatní otisky Československa. Vznikly za protektorátu Čechy a Morava a přehouply se jako poštou tolerované i do prvních let 3. československé republiky. Redakce Filatelie umožnila otisknout několik článků o těchto modrých otiscích a doplnila je i svými názory a poznatky, za což ji patří velký dík. Zveřejňuji svůj příspěvek z Filatelie 1/2022 k této zajímavé problematice. Jedná se o první modré otisky v našem provozu, které se odlišovaly od povolených jasně červených a byly určeny pro vyplácení novinových zásilek. Rozhodně zajímavá epizoda v modré barvě v naší poštovní historii a historii vyplácení výplatními otisky.

ZAJÍMAVOSTI OTISKŮ VÝPLATNÍCH STROJŮ

Protektorátní modrý otisk uživatele Rodina pod dohlédací poštou Praha 6

Filatelie jako obor má mnoho poдел – a pro své milovníky i mnoho kouzel. Pokud patříte k těm, které baví vyhlédávat věci, kterých si ostatní nepovšiml, a obrazně řečeno tedy objevovat perličky mezi všedním a běžným materiálem, měli bychom pro vás jeden typ. Týká se razítek na obyčejných zásilkách bez známek, které většina sběratelů přechází bez povšimnutí. I mezi nimi ale můžete narazit na vzácnost, kterou hned tak někdo nemá.

IVAN LEIŠ

Loňská listopadová Filatelie přinesla článek Michala Příkazského „Modré otisky výplatních strojů – nový nálezk po 75 letech“, pojednávající o nálezu nového modrého otisku výplatního stroje Francotyp uživatele Rodina Praha z protektorátního období. Jde o nový a cenný nálezk výplatního otisku sběratelsky označovaného jako FR 8h – 4m uživatele Rodina, nakladatelství a vydavatelství, Klimentská 20 – 24, Praha II. Výplácel jím své zásluky nejen kmenový uživatel, ale na konci protektorátu své novinové zásluky i Světový literární klub, Na Florenci 13, Praha II. Dohlédací poštou otisku byla Praha 6 (tehdy se sídlem na Těšnově 10/1563, roh Klimentská [1]).

Na tomto místě předestírám, že tento subjekt už jeden modrý otisk pro odesílání svých novinových zásluk používal, jinde stroj měl dohlédací poшту Praha 1 (je doložen otisk už s datem 30.7.1941).

Nový nálezk je zajímavý nejen modrou barvou rozlišující dosud objevené modré otisky z tohoto období na rovnou desítku. Přehled otisků je uveden v autorově článku, který čerpal z katalogu M. Boušky [2] a dohlédací je i katalog R. Di Casoly a I. Leiša [3] a jeho otisk na balíkové průvodce.

Díky oživení zájmu sběratelů o výplatní otisky, na němž má zásluhu i několik specializovaných webových stránek zřízených a provozovaných po roce 2013 (www.kl0015.cz, www.historia-postalis-etc.cz), došlo k několika desítkám podobných objevů z různých období. Není vyloučeno, že dalších se ještě dočkáme. Jsou třeba, neboť zaplňují bílá místa v historii výplatních otisků na našem území. Ty jsou součástí paměti národa, zejména v přechodných a dramatických obdobích, o které v naší historii nebyla nouze.

Vývoj výplatního otisku uvedeného oprávněného uživatele uvádím od počátku v roce 1930, neboť některé údaje odpovídají na nejistoty a dotazy. Detailně jej popisují i katalogy [2] a [3].

Uživatel Rodina, nakladatelství a vydavatelství (v roce 1930 ještě vydavatelství časopisů), získal povolení ministerstva pošt a telegrafů k používání výplatního stroje Francotyp v roce 1930 (Věstník MPT č. 22 ze dne 14.5.). Jako dohlédací byla určena pošta Praha 1. Otisk byl prováděn v červené barvě, neboť tehdejší předpisy nepovolovaly získání výhod a slev pro novinové zásluky s otisky v barvě modré, jak tomu bylo o několik let později. Otisk z prvního dne nese datum 22.4.1930.

28 • FILATELIE 1/2022

Tímto otiskem výplatního stroje Francotyp historie otisků uživatele Rodina začala. Otisk 1, dle ze dne 22. 4. 1930. Otisk s pořadovým číslem 0018 je anulát.

Označení oprávněného uživatele ve skromné formě písmene „R“ mezi denním a výplatním razítkem bylo stabilní po celou dobu až do konce existence uživatele v roce 1940, kdy přestal existovat v důsledku znárodnění.

S dalšími částmi otisku – s denním a výplatním razítkem – to tak jednoduché nebylo. Vlivem historických okolností se obě tyto části měnily podle situace a nařízení státních a poštovních subjektů.

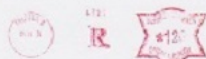

Poštou prošel otisk uživatele Rodina ze dne 11. 2. 1938.

Čs. vzor zůstal stabilní po celé období 1. a tzv. 2. republiky, i krátce po zřízení protektorátu (pravděpodobně do listopadu 1939 [2] a [3]). Zpočátku vyplácel pod názvem Československo a teprve pak byl upraven na Böhmen und Mähren/Čechy a Morava.

Za protektorátu postupně doznal těchto změn (neškodné označení oprávněného uživatele ale zůstalo po celou dobu stejné):

a) Poněkud výplatního razítka po zveřejnění nařízení poštovní správy ze dne 19.9.1939 o změně vý-

Otisk ze dne 14. 11. 1939 - změna výplatního razítka.

Modrý předváděcí výplatní otisk používaný generálním zástupcem pro výplatní stroje Francotyp v Československu firmou B. Jarolímek ze dne 15. 2. 1932. Používaný se souhlasem MPT k předvádění, nikoliv k vyplácení zásluh. Místo pošty uvedeno POŠTOVNÍ ÚŘAD, zprvu povoleno, později zakázáno. LŠ

Poznámka redakce

Zajímavé ukázky modrých otisků výplatních strojů po roce 1945 jsme do redakce dostali od několika čtenářů. Poslal nám je autor článku, ale také Hanuš Tomek a Michal Příkazský. Bohužel ne všechny byly otištěny a dochovaly se v dobré kvalitě. Otisky Melantrichu a Hospodářské skupiny průmyslu textilního, oděvního a kožedělného jsme vyobrazili ve F 11/2021, s. 29. Pro vyobrazení zbylých tři jsme vybrali otisky, které se nám zdály pro reprodukci nejlepší.

Modrý výplatní otisk uživatele Československá strana národně-socialistická ze dne 13. 11. 1947, výplatní stroj Francotyp (ukázka od M. Příkazského).

Modrý výplatní otisk uživatele Jednota truhlářů ze dne 9. 7. 1945, výplatní stroj Francotyp (ukázka od M. Příkazského).

Stejný výplatní otisk z 2. 1. 1946 (ukázka I. Leis).

30 • FILATELIE 1/2022

Na závěr jsme si nechali dvě ukázky modrých výplatních otisků Zemské hasičské jednoty v Čechách, které nám připadají nejzajímavější: jde totiž jak o výplatní razítko tvaru motýlek, tak i výplatní razítko nového typu.

Za všechny ukázky děkujeme a věříme, že přispějí k dalšímu studiu této kapitoly poštovního provozu. R-

Modrý výplatní otisk uživatele Zemská hasičská jednotka v Čechách, Praha 35 ze dne 27. 6. 1947 - výplatní razítko tvaru motýlek (ukázka od H. Tomka).

Modrý výplatní otisk uživatele Zemská hasičská jednotka v Čechách ze dne 4. 12. 1948 - nové výplatní razítko (ukázka od M. Příkazského).